

RELACION SHOQËRUES

Mbi Ligjin Kushtetues Nr. ____/2026

**"Për Disa Ndryshime dhe Shtesa në Ligjin Nr. 8417, datë 21.11.1998,
Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë, i Ndryshuar"**

Paraqitur në mbështetje të Nenit 177 të Kushtetutës

Tiranë, Qershor 2026

STRUKTURA E PROJEKTLIGJIT

11 Pjesë — 25 Nene — 7 Fusha Reformimi

- PJESA I — Nenet 1–2: Demokracia Direkte dhe Mekanizmat Anti-Blok
- PJESA II — Nenet 3–4: Mbrojtja e Pronës dhe Sovraniteti Mjedisor
- PJESA III — Nenet 5–8: Rikonfigurimi i Pushteteve dhe Anti-Klientelizmi
- PJESA IV — Nenet 9–11: Të Drejtat Themelore, Drejtësia Sociale dhe Dyshemet Buxhetore
- PJESA V — Nenet 12–14: Të Drejtat e Reja në Marrëdhëniet e Punës
- PJESA VI — Nenet 15–19: Privatësia Digjitale, Anti-Patronazhimi dhe Ekonomia
- PJESA VII — Neni 19: Sovraniteti ndaj Kontrollit Tekno-Mjekësor dhe Financiar
- PJESA VIII — Nenet 20–22: Reforma dhe Llogaridhënia në Gjykatën Kushtetuese
- PJESA IX — Neni 23: Toka Bujqësore
- PJESA X — Neni 24: Rekrutimi Tranzitor i Gjyqtarëve
- PJESA XI — Neni 25: Dispozitat e Fundit

I. HYRJA: KONTEKSTI HISTORIK DHE NEVOJA KUSHTETUESE

Ky projektligj kushtetues paraqet ndërhyrjen më të gjerë normative në Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë që nga ndryshimet gjyqësore të vitit 2016 dhe reforma kushtetuese e vitit 2020. Ai adresohet njëkohësisht — në 25 nene të shpërndarë ndër 11 pjesë tematike — shtatë familje problemesh strukturore që sistemi 35-vjeçar nuk ka qenë në gjendje t'i

zgjdhë: bllokimi i demokracisë direkte, shpronësimi i privatizuar, koncentrimi i pushtetit ekzekutiv, mungesa e të drejtave digjitale, boshllëqet e drejtësisë sociale, varësia nga monokultura ekonomike, dhe pandërgjegjshmëria e institucionit gjyqësor kushtetues.

Nisma ndërthur tre burime legjitimiteti:

Lëvizja Flamingo (maj–qershor 2026) — protestat qytetare më të mëdha që nga viti 1991, që artikulojnë saktësisht boshllëqet kushtetuese të propozuara: shpronësimi privat i maskuar si publik, mungesa e frenit ndaj Kryeministrit, mungesa e mekanizmit referendar funksional.

Procesi i Aderimit në BE — Konferenca e 8-të (26 maj 2026) ka konfirmuar IBAR pozitiv dhe ka vendosur benchmarkat e mbylljes për Klusterin 1, duke kërkuar pikërisht: institucione demokratike funksionale, frenat dhe balancën, mbrojtje të pronës, drejtësi sociale.

Rekomandimet e akumuluarra ndërkombëtare — Komisioni i Venecias, OSBE/ODIHR, Parlamenti Europian, GJEDNJ — shumica të paimplementuara.

Kërkesat zyrtare të Lëvizjes Flamingo (flamingorevolution.org, Qershor 2026) janë: dorëheqja e menjëhershme e qeverisë; qeveria teknike tranzitore; anulimi i projektit Zvërnec dhe ndryshimeve legjislative mbi zonat e mbrojtura; zgjedhje të lira e të ndershme. Kërkesat e dyta dhe të treta janë kushtetuese dhe adresohen drejtpërdrejt nga Nenet 1, 3, 4 dhe 11 të këtij projektligji.

II. PJESA I — DEMOKRACIA DIREKTE DHE MEKANIZMAT ANTI-BLOK (Nenet 1–2)

A. Neni 1 — Ndryshimi i Nenit 150: Pragu i Referendumit nga 50,000 në 30,000

Pragu aktual prej 50,000 nënshkrimesh — rreth 2.1% e elektoratit — i kombinuar me kufizimin ndaj formës ekskluzivisht fizike të mbledhjes, ka prodhuar bllokimin de facto të mekanizmit referendar. Asnjë referendum popullor nuk është mbajtur me sukses pas vitit 1998.

Ulja e pragut në 30,000 (~1.25% e elektoratit) dhe pranimi i nënshkrimeve elektronike të verifikueshme ribalancojnë aksesin qytetar pa e ulur standardin e seriozitetit. Propozimi mbetet brenda kornizës krahasuese europiane: Portugalia 75,000 (~0.81%), Letonia 30,000 (~1.8%), Sllovenia 40,000 (~2.35%). Komisioni i Venecias (CDL-AD(2018)026) ka theksuar nevojën për mekanizma të aksesueshëm të demokracisë direkte si parakusht i demokracisë funksionale.

B. Neni 2 — Shtimi i Nenit 151/a: Mekanizmat Anti-Blok

Edhe kur nisma tejkalon pragon, institucioni përkatës mund ta bllokojë me heshtje administrative. Neni 151/a instalon katër afate kushtetuese me efekt automatik: 30 ditë verifikim nënshkrimesh; 45 ditë shqyrtim kushtetues; 15 ditë shpallje nga Presidenti; 90 ditë

votim popullor. Heshtja brenda çdo afati prodhon kalim automatik në hapin tjetër — jo diskrecional.

Modeli ndjek praktikat letoneze dhe polake. Efekti i heshtjes si kalim automatik është mekanizmi anti-blok më i provuar në sistemet kushtetuese europiane.

III. PJESA II — MBROJTJA E PRONËS DHE SOVRANITETI MJEDISOR (Nenet 3–4)

A. Neni 3 — Ndalimi i Shpronësimit Privat dhe Bonus 20%

Neni 27 i Ligjit Nr. 55/2015 "Për investimet strategjike" ka krijuar mekanizmin anomal ku investitori privat bëhet inicues i shpronësimit të pronës private, të cilin shteti e ekzekuton me VKM pa votim parlamentar. Rasti Zvërnec/Sazan (investim €6.1 miliardë, status strategjik me VKM, makineri ndërtimi në zonë të mbrojtur që nga maji 2026) ilustron saktësisht abuzimin.

Neni 3 ndërhyr në dy drejtime. Pika 4 e ndryshuar kërkon shpërblim paraprak sipas tregut plus bonus të detyrueshëm 20% — i justifikuar nga jurisprudenca e GJEDNJ (Manushaqe Puto kundër Shqipërisë, 2012) mbi shpronësimet me kompensim të pamjaftueshëm. Pika 6 e re ndalon absolutisht shpronësimin për zhvillim ekonomik privat pavarësisht deklaramit si publik. Investimet në turizëm nuk përbëjnë interes publik kushtetues.

Parlamenti European (A10-0106/2025) ka kërkuar progres vendimtar në mbrojtjen e pronës si benchmark mbylljeje i Kapitullit 23.

B. Neni 4 — Zëvendësimi i Nenit 56: E Drejta Mjedisore

Neni 56 aktual ("e drejtë për mjedis të shëndetshëm") ka mbetur deklarativ — pa mekanizëm zbatimi direkt, pa ndalim të ndërhyrjes nënligjore, pa VNM si kusht kushtetues. Ndryshimet e vitit 2024 të ligjit të zonave të mbrojtura u bënë me akte nënligjore pa shqyrtim parlamentar — saktësisht boshllëku që Neni 4 mbyll.

Tre garancitë kushtetuese të reja: e drejta mjedisore bëhet e drejtë e zbatueshme drejtpërdrejt në gjykatë; çdo ndryshim i Zonave të Mbrojtura kërkon ligj Kuvendi me shumicë absolute — VKM-të janë të ndaluara; VNM i pavarur dhe konsultim publik janë kushte paraprake detyruese.

Kjo konstitucionalizon detyrimet e Kapitullit 27 (Direktiva Habitato 92/43/KEE, Direktiva VNM 2011/92/BE, Konventa Aarhus).

IV. PJESA III — RIKONFIGURIMI I PUSHTETEVE DHE ANTI-KLIENTELIZMI (Nenet 5–8)

A. Neni 5 — Kufizimi i Mandateve të Kryeministrit (max 2)

Kushtetuta aktuale nuk parashikon asnjë kufizim të mandateve të Kryeministrit. Ky boshllëk ka lejuar akumulimin e kontrollit institucional, mediatik dhe ekonomik pa kufi kohor. Deklarata e Kryeministrit Rama gjatë krizës Zvërnec — "nuk ka asnjë shans që ky investim të ndalet sa kohë jam unë këtu" — ilustron sindromën kushtetuese: pushteti personal i kthyer në garanci privatizuese.

Formulimi "të njëpasnjëshme ose jo" mbyll boshllëkun e shmangies nëpërmjet ndërprerjes artificiale. Standardi europian: Polonia, Çekia, Sllovakia kanë kufizim kushtetues 2 mandatësh presidenciale; propozimi e zgjeron logjikisht tek pozicioni ekzekutiv më i fuqishëm në sistemin parlamentar shqiptar.

B. Neni 6 — Zgjedhja Direkte e Presidentit

Zgjedhja e Presidentit nga Kuvendi ka prodhuar korridor vetëkontrolli: presidentin e zgjedh shumica qeverisëse dhe presidenti kontrollon shumicën qeverisëse. Rezultati është President pa legjitimitet popullor të pavarur — i paaftë për të ushtruar funksionin e arbitrit kushtetues.

Modelet europiane të sistemeve parlamentare me President direkt — Portugalia (1976), Austria (1945), Islanda (1944), Sllovenia (1991) — tregojnë se zgjedhja direkte nuk prek karakterin parlamentar të sistemit. Qeveria i përgjigjet ende parlamentit. Ndryshon vetëm legjitimiteti i Presidentit si gardian kushtetues.

C. Neni 7 — Sistemi Mazhoritar me Lista Tërësisht të Hapura

OSBE/ODIHR (Raporti Final, zgjedhjet maj 2025): nga 42 rekomandime, vetëm 11 të zbatuara plotësisht; listat e mbyllura kanë forcuar varësinë e deputetëve nga drejtuesit e partive; misuse sistematik i burimeve administrative shtetërore. PE (A10-0106/2025) ka thirrur për reformë të gjithanshme zgjedhore.

Lista tërësisht e hapur me 140 deputetë e lidh mandatin e deputetit me zgjedhësin — jo me kryetarin e listës. Evidenca krahasuese: Holanda 80% e mandateve fituar nëpërmjet preferencave individuale; Danimarka dhe Suedia kanë rritje të transparencës dhe llogaridhënies individuale pas listave të hapura.

D. Neni 8 — Ndalimi i Ligjeve Ad Hominem

Praktika legjislative shqiptare ka dëshmuar deformimin e rëndë ku Kuvendi voton kontrata specifike, licenca dhe statuse përjashtimore fiskale të hartuar për subjekte të paracaktuara. Kjo cenon: barazinë para ligjit (ndalon Neni 18 aktual); ndarjen e pushteteve (Kuvendi merr kompetenca ekzekutive); lirinë ekonomike (instalohet kapitalizmi klientelist).

Tre shtresat e mbrojtjes: ndalimi absolut i normës klienteliste; detyrimi i karakterit abstrakt dhe impersonal; pavlefshmëria automatike ipso facto dhe përgjegjësia penale individuale. GJK detyrohet të pezullojë brenda 24 orëve. Ky ndërhyrje konform Kapitullit 23 — lufta ndaj korrupsionit dhe kapjes së shtetit.

V. PJESA IV — TË DREJTAT THEMELORE, DREJTËSIA SOCIALE DHE DYSHEMET BUXHETORE (Nenet 9–11)

A. Neni 9 dhe Neni 10 — Minimumi Jetik dhe Dyshemet Buxhetore

Shqipëria kalon krizën demografike më të rëndë në Europë. Census 2023 (INSTAT) konfirmoi rënie të popullsisë nga 2.8 milionë (2011) në 2.4 milionë — rënie 14% brenda 12 viteve. UNICEF (2026): 26.6% e fëmijëve në rrezik varfërie; shpenzimet publike për arsimin vetëm 2.6% e PBB kundrejt mesatares europiane 4.6%.

Neni 9 ankuron garanci kushtetuese të drejtës për ekzistencë të dinjitetshme dhe llogaritje profesionale vjetore të minimumit jetik. Neni 10 shton garantimin universal dhe të pakushtëzuar të minimumit jetik për çdo fëmijë shqiptar nga lindja deri në 18 vjeç, dhe tre dysheme buxhetore: arsimi publik jo më pak se 5% PBB; shëndetësia publike jo më pak se 4% PBB; mbështetja e familjes jo më pak se 2% PBB.

Dyshemet janë vendosur mbi nivelet aktuale por nën mesataret europiane — të arritshme gradualisht. Modele kushtetuese: Gjermania (BVerfG 2010 — ekzistenca minimale si e drejtë themelore absolute), Portugalia (Neni 63), Sllovakia (Neni 39). Karta Sociale Europiane (e ratifikuar nga Shqipëria) — Neni 13 kërkon të drejtën për ndihmë sociale. Garantia Europiane e Fëmijëve (Rekomandimi 2021/1004) kërkon akses universal — propozimi konstitucionalizon këtë standard si detyrim të Kapitullit 19.

B. Neni 11 — Ndalimi i Stigmatizimit

Gjatë protestave të Flamingos, autoritetet dhe media tentuan sistematikisht të delegjitimizojnë lëvizjen me etiketim: "agjentë të huaj", "financim grek", "racistë". BiEPAG e ka dokumentuar si fenomen sistematik të medias së kapur. Neni 11 shton mbrojtje kushtetuese eksplicite kundër stigmatizimit për shkak të protestës paqësore, identitetit etnik e fetar, bindjeve politike dhe statusit socio-ekonomik.

Kuadri european: GJEDNJ Kudrevičius kundër Lituaniës (2015) — penalizimi i protestuesve paqësorë shkel Nenin 11 KEDNJ; Direktiva e Barazisë Racore (2000/43/KE) — e detyrueshme si *acquis* i Kapitullit 19.

VI. PJESA V — TË DREJTAT E REJA NË MARRËDHËNIET E PUNËS (Nenet 12–14)

Pjesa V hap terren të ri kushtetues: të drejtat e punëtorëve në epokën digjitale. Ky kapërcim parashikon trendin e rregullatorit europian dhe e ankuron Shqipërinë në krahun e progresit social para hyrjes si anëtare e BE.

A. Neni 12 — Shëndeti Mendor në Punë

OBSH (2019): depresioni dhe ankthi kushtojnë 1 trilion USD/vit në produktivitet të humbur globalisht. Burnout u njoh zyrtarisht nga OBSH si fenomen profesional (ICD-11, 2019). Neni 12 ankuron kushtetutërisht të drejtën për mbrojtje të shëndetit mendor dhe psikologjik, dhe detyrimin e kuadrit ligjor të punës për mbrojtje eksplicite nga burnout dhe tejkongarkesa digjitale.

B. Neni 13 — E Drejta për Shkëputje Digjitale

Parlamenti Europian (Rezoluta A9-0246/2020) ka kërkuar direktivë specifike. Franca (2016), Belgjika (2022), Spanja (2021), Italia (2021) kanë legjislacion kombëtar. Direktiva e Kohës së Punës (2003/88/KE) parashikon maksimum 48 orë/javë dhe pushim ditor 11 orë. Neni 13 ankuron kushtetutërisht: të drejtën për shkëputje pas orarit; ndalimin e punëdhënësit për t'u kërkuar përgjigje jashtë orarit; mbrojtjen nga diskriminimi.

C. Neni 14 — Transparenca Algoritmike

EU AI Act (Rregullore 2024/1689, e aplikueshme nga gushti 2026): sistemet AI për rekrutim, menaxhim dhe largim nga puna janë "sisteme me rrezik të lartë" (Shtojca III, pika 4) — subjekt i detyrimeve strikte. Direktiva e Platformave të Punës (2024/2831) vendos transparencë algoritmike si standard minimal. Neni 14 ankuron kushtetutërisht të drejtën e punëmarrësit për informim dhe akses tek parametrat e sistemeve algoritmike.

VII. PJESA VI — PRIVATËSIA DIGJITALE, ANTI-PATRONAZHIMI DHE EKONOMIA (Nenet 15–18)

A. Nenet 15–16 — Ndalimi i Patronazhimit dhe Vëzhgimit Masiv

OSBE/ODIHR (2025) ka dokumentuar misuse sistematik të burimeve administrative shtetërore. Neni 15 ndalon bazat e të dhënave politike pa pëlqim eksplicit dhe kualifikon patronazhimin digjital si shkelje kushtetuese të rëndë me pasoja penale.

Neni 16 konstitucionalizon ndalimit të AI Act europian (Neni 5, i aplikueshëm nga shkurti 2025): ndalimi absolut i social scoring; ndalimi i njohjes së fytyrës në hapësirat publike pa

vendim gjykatë; publiciteti i algoritmeve të autoriteteve publike. Ankorimi kushtetues garanton se asnjë ligj shqiptar nuk mund të lejojë atë që BE e ndalon absolutisht.

B. Neni 17 — E Drejta për Riparim

Direktiva EU 2024/1799 (Right to Repair) detyron prodhuesit të bëjnë aksesueshme pjesët e këmbimit dhe manualët e riparimit. Neni 17 ankuron kushtetutërisht këtë të drejtë, duke i paraprirë transpozimit dhe garantuar se presioni i lobimeve prodhuese nuk mund ta eliminojë pas anëtarësimit. Konform Kapitullit 28 (Mbrojtja e Konsumatorit).

C. Neni 18 — Paraja Fizike dhe Tavani Kushtetues mbi Industrinë Ciklike

Pikat 5–6 garantojnë paranë fizike si alternativë të garantuar gjithmonë — formulim konform jurisprudencës GJED (C-422/19, C-423/19, 2020) që lejon kufizime private të cash-it nëse ofrohen alternativa, por ndalon eliminimin total. Ndalohet refuzimi i cash-it për taksa, shërbime publike, ushqim dhe strehim.

Pika 7 vendos tavane kushtetues 30% PBB mbi kontributin e kombinuar të ndërtimit, pasurive të paluajtshme dhe turizmit. Diagnoza: IMF Artikulli IV 2024 konfirmon "rritja mbështetet kryesisht nga turizmi, ndërtimi dhe investimet në pasuri të paluajtshme". Estimime: ndërtimi ~14-16% PBB, real estate ~8-10%, turizmi ~20-25% — totali ~42-51% PBB, dyfish mbi mesataren europiane ~30%. BoA ka regjistruar rritje çmimesh pronash mbi 40% vit-mbi-vit në 2024, duke afuar treguesit modeleve pre-krizë të Spanjës (2005-2008) dhe Irlandës (2003-2007).

Formulimi respekton pavarësinë e Bankës së Shqipërisë (konform TFEU Neni 130): BoA "vlerëson dhe mund të aktivizojë" instrumente makroprudenciale sipas gjykimit të saj teknik të pavarur — jo detyrim automatik. Pavarësia operationale mbetet e plotë. Precedente kushtetuese: Gjermania (Neni 115 GG — Schuldenbremse), Norvegjia (Neni 112 — rregulla e naftës), Kili (rregulla fiskale kushtetuese).

VIII. PJESA VII — SOVRANITETI NDAJ KONTROLLIT TEKNO-MJEKËSOR DHE FINANCIAR (Neni 19)

Neni 19 — Neni 44/a: Tre Garanci të Plota

Pika 1 ankuron informed consent si e drejtë kushtetuese absolute — ndalon detyrimet mjekësore pa pëlqim të lirë me shkrim dhe ndalon kushtëzimin e të drejtave civile nga statusi shëndetësor. Bazohet në Nenin 3 të Kartës BE dhe GJEDNJ Glass kundër Mbretërisë së Bashkuar (2004). Nuk ndalon programet vullnetare vaksinale.

Pika 2 garanton vullnetaritetin e identitetit digjital dhe detyrimin e alternativës analoge për çdo shërbim administrativ — pa tarifë shtesë apo trajtim diskriminues. Adreseson digjitalizimin e

shërbimeve publike (RGF/Agjenda e Reformave) pa lejuar eliminimin e aksesit fizik. Konform GDPR Neni 22 dhe Aktit të Qeverisjes Digjitale të BE 2022/868.

Pika 3 ndalon de-banking pa vendim gjyqësor të formës së prerë — fenomen i dokumentuar ndaj aktivistëve dhe opozantëve. Direktiva 2014/92/KE (Llogaritë Bazë të Pagesave) parashikon të drejtën e aksesit bankar si standard i transpozueshëm si *acquis* i aderimit.

IX. PJESA VIII — REFORMA DHE LLOGARIDHËNIA NË GJKATËN KUSHTETUESE (Nenet 20–22)

A. Neni 20 — Ndryshimi i Nenit 125: Kriteret e Emërimit

Sistemi aktual ka lejuar emërim të juristëve me profil ekskluziv si avokatë ose konsulentë privatë pa përvojë gjyqësore. Vettingu ka reduktuar ndjeshëm gjyqtarët e disponueshëm, duke krijuar vakat strukturale. Komisioni i Venecias (CDL-AD(2020)010) ka rekomanduar modalitete adekuate për garantimin e funksionimit të institucioneve gjyqësore. SWD(2024)828 ka konstatuar se "vakat mbeten problem struktural".

Neni 20 kërkon: 15 vjet si gjyqtar Apeli/Gjykata e Lartë ose profesor titullar i së drejtës kushtetuese. Profili si avokat apo noter nuk kualifikon. Ky standard konform rekomandimeve të Komisionit Europian për Mbikëqyrjen e Drejtësisë dhe CDL-AD(2024)040.

B. Neni 21 — Shtimi i Nenit 128/a: Llogaridhënia Profesionale e GJK-së

Sistemi aktual shqiptar njih vetëm dy mekanizma ndaj gjyqtarëve të GJK-së: shkarkimin (masë ekstreme, 2/3 e Kuvendit) dhe mbarimin normal të mandatit. Nuk ekziston asnjë sanksion i mesëm. Ky boshllëk ligjor adresohet me nënin 128/a.

Dy triggerë aktivizojnë procedurën disiplinore. Triggeri i parë: GJEDNJ konstaton me vendim të formës së prerë shkelje të Nenit 3, 5 ose 6 KEDNJ në çështje ku GJK-ja ka qenë instanca e fundit kombëtare, dhe shkelja rrjedh nga sjellja procedurale — jo nga interpretimi i ligjit material. Dallimi është kritik: penalizimi i interpretimit material do të cenonte pavarësinë gjyqësore; penalizimi i sjelljes procedurale (hedhje provash, mosarsyetim, mohim dëgjimi) është i justifikuar dhe i mbrojtur.

Triggeri i dytë: kontradiktë e qartë dhe e dokumentuar ndërmjet opinion Venecias mbi interpretimin e një dispozite kushtetuese shqiptare dhe vendimit të GJK-së që ka zbatuar atë dispozitë, e konstatuar sipas procedurës së nenit 134/a.

Procedura: Komisioni Disiplinor i brendshëm i GJK-së vlerëson brenda 30 ditëve; GJK in pleno voton me jo më pak se 6 anëtarë; gjyqtari subjekt nuk voton dhe nuk merr pjesë; njoftim me shkrim dhe 30 ditë mbrojtje paraprake. Sanksioni: ulje page deri 50% për deri 12 muaj — brenda kornizës ekzistuese të Ligjit Nr. 8577/2000 (neni 10/c). Shkarkimi është shprehimisht i përjashtuar si sanksion i vetëm. Jo-retroaktivitet absolut.

Rekomandohet konsultim paraprak me Komisionin e Venecias (CDL-REF) mbi formulimin specifik, për të siguruar që mekanizmi nuk krijon efekt frenues (chilling effect) mbi vendimmarrjen gjyqësore dhe respektton standardin CDL-AD(2024)040.

C. Neni 22 — Shtimi i Nenit 134/a: Komisioni i Venecias

Komisioni i Venecias njihet kushtetutërisht si autoritet këshillimor i standardeve demokratike. Kjo nuk i jep Venecias fuqi detyruese — por krijon: detyrimin procedural të pritjes së opinionit para votimit (deri 90 ditë); detyrimin e motivimit publik kur Kuvendi devijron; dhe lidhjen institucionale me mekanizmin e nenit 128/a për rastin e kontradiktës me vendime të GJK-së.

Shembulli konkret: kampe emigrantësh — GJK-ja ka vendosur se qeveria mund t'i japë Italisë sovranitet mbi një pjesë të territorit shqiptar. Kuvendi, Presidenti ose 1/5 e deputetëve mund të kërkojnë opinion nga Venecias mbi pyetjen kushtetuese abstrakte: a lejon Kushtetuta dhënien e sovranitetit territorial? Nëse Venecias thotë jo dhe GJK-ja kishte thënë po, kemi kontradiktë të dokumentuar të aktivizueshme sipas nenit 128/a pika 2.

Precedentë: Qershor 2022, BE-ja kërkoi nga vendet candidate Ukraina, Moldavia dhe Gjeorgjia të zbatonin reforma të sugjeruara nga Venecias si kusht për integrimin — duke konfirmuar rolin de facto kushtetues të Venecias në procesin e aderimit.

X. PJESA IX — TOKA BUJQËSORE (Neni 23)

Neni 23 — Shtesa tek Neni 11: Mbrojtja e Tokës Bujqësore

Toka bujqësore shqiptare është nën presion të dyfishtë: spekulimi i brendshëm nëpërmjet konvertimit për ndërtim dhe rezorte turistike, dhe blerjet e huaja të maskuara nëpërmjet kompanive vendase me kapital kontrollues të huaj.

Neni 23 instauron tre garanci: toka bujqësore si pasuri kombëtare me interes strategjik; fitimi i pronësisë lejohet vetëm për fermerë aktivë rezidentë me detyrim shfrytëzimi efektiv; ndalimi absolut për shtetasit e huaj, entitetet juridike të huaja dhe subjektet vendase me kapital kontrollues të huaj që nuk përmbushin kushtet e rezidencës dhe shfrytëzimit.

Konform politikës agrare të BE (Rregullore 1305/2013 — zhvillimi rural) dhe kushteve të aderimit mbi lirinë e lëvizjes së kapitalit me periudha tranzitore për tokën bujqësore (precedent: Polonia, Hungaria, Bullgaria kanë negociuar periudha mbrojtëse 7-vjeçare). Shqipëria mund të mbrojë kushtetutërisht interesin strategjik kombëtar brenda kornizës të aderimit.

XI. PJESA X — REKRUTIMI TRANZITOR I GJYQTARËVE (Neni 24)

Neni 24 — Shtimi i Nenit 179/b: Rekrutimi Emergjent

Vettingu ka prodhuar pasoja strukturale: mbi 60% e gjyqtarëve dhe prokurorëve janë larguar ose kanë dhënë dorëheqje. Kjo ka krijuar mbingarkesë me raste që presin 7-8 vjet (Komiteti Shqiptar i Helsinkit). Të drejtat kushtetuese për gjykim brenda afatit të arsyeshëm (Neni 31 i Kushtetutës; Neni 6 KEDNJ) janë cenuar sistematikisht.

Komisioni i Venecias (CDL-AD(2020)010): "procesi nuk duhet të pengojë funksionimin e institucioneve gjyqësore". SWD(2024)828): "mungesa e gjyqtarëve mbetet problem struktural".

Neni 24 parashikon: periudhë tranzitore 2-vjeçare; rekrutim i drejtpërdrejtë me testim kombëtar pa Shkollë Magjistrature të plotë; kritere strikte kumulative sipas niveleve (10/15 vjet); rregullore brenda 30 ditëve nga KLGJ/KLP/Shkolla e Magjistraturës; mekanizëm auto-ekzekutues nëse organet zvarrisin — organizim nga Gjykata e Lartë/Prokuroria e Përgjithshme. Modeli ndjek rekrutimin emergjent të gjyqtarëve të zbatuar me sukses në vendet e Europës Qendrore pas vitit 1991.

XII. PJESA XI — DISPOZITAT E FUNDIT (Neni 25)

Neni 25 — Jo-Retroaktiviteti dhe Hyrja në Fuqi

Jo-retroaktiviteti absolut mbron sigurinë juridike dhe parashikueshmërinë. Mekanizmi i nenit 128/a zbatohet vetëm për vendime GJEDNJ dhe opinione Venecias pas hyrjes në fuqi. Ndryshimet zgjedhore (Neni 6 dhe 7) zbatohen nga cikli i ardhshëm zgjedhor — kalim gradual që siguron stabilitetin institucional. Ligji hyn në fuqi 15 ditë pas botimit në Fletoren Zyrtare.

XIII. PAKETA KUSHTETUESE DHE PROCESI I ADERIMIT NË BE

Konferenca e 8-të e Aderimit (26 maj 2026) konfirmoi IBAR pozitiv dhe vendosi benchmarkat e mbylljes për Klusterin 1. Secili nen i kësaj pakete është direkt kongruent:

Nenet 1–2: Referendumi + Anti-blok — Kapitulli 23; CDL-AD(2018)026

Neni 3: Shpronësimi + Bonus 20% — Kapitulli 23; GJEDNJ Protokoli 1; PE A10-0106/2025

Neni 4: Mjedisi Kushtetues — Kapitulli 27; Direktiva Habitata; Direktiva VNM; Konventa Aarhus

Neni 5: Mandatet KM — Kapitulli 23; frenat dhe balanca
Neni 6: Presidenti Direkt — Kapitulli 23; legjitimitet i pavarur institucional
Neni 7: Lista e Hapur — Kapitulli 23; OSBE/ODIHR; PE A10-0106/2025
Neni 8: Ligjet Ad Hominem — Kapitulli 23; lufta ndaj korrupsionit dhe kapjes së shtetit
Nenet 9–10: Minimumi Jetik + Dyshemet — Kapitulli 19; Karta Sociale Europiane; Rekomandimi 2021/1004
Neni 11: Anti-Stigmatizim — Kapitulli 19; KEDNJ 11+14; Direktiva 2000/43/KE
Nenet 12–14: Punë Digjitale — Kapitulli 19; AI Act 2024/1689; Direktiva 2024/2831
Nenet 15–16: Privatësia + Anti-Profilizim — Kapitulli 10; GDPR; AI Act Neni 5
Neni 17: Right to Repair — Kapitulli 28; Direktiva EU 2024/1799
Neni 18: Paraja Fizike + Tavani Ciklik — Kapitulli 9; Kapitulli 17; PE Rez. 2023/C 280/01
Neni 19: Integriteti Trupor + De-banking — Kapitulli 23; Karta BE Neni 3; KEDNJ 8; Direktiva 2014/92/KE
Nenet 20–22: Gjykata Kushtetuese — Kapitulli 23; CDL-AD(2020)010; CDL-AD(2024)040
Neni 23: Toka Bujqësore — Kapitulli 4; Rregullore 1305/2013; politika agrare BE
Neni 24: Vakant Gjyqësore — Kapitulli 23; SWD(2024)828; CDL-AD(2020)010

XIV. KONKLUZIONET

Paketa Kushtetuese e paraqitur në këtë projektligj ndërhyt në njëkohësisht në shtatë dimensione të dështimit kushtetues: demokracia direkte e bllokuar, prona private e cenueshme, pushteti ekzekutiv i pakufizuar, boshllëqet e drejtësisë sociale dhe demografia, varësia nga monokultura ekonomike, të drejtat digjitale të munguara, dhe gjykata kushtetuese e pallogaridhënese.

Secila ndërhyrje bazohet mbi evidencë të dokumentuar, modele europiane të provuara, dhe detyrime ekzistuese ndërkombëtare. Paketa (25 nene) është plotësisht e kompatibile me: Kushtetutën aktuale — ndryshimet nuk prekin nenet e palëvizshme (Nenet 1-2, Republika); procesin e aderimit — çdo nen konvergjuen me benchmarkat e mbylljes dhe acquis-in specifik; KEDNJ dhe Kartën BE — të gjitha dispozitat janë konforme me standardet europiane; opinionet e Komisionit të Venecias — shumica e propozimeve pasojnë rekomandimet ekzistuese; OSBE/ODIHR — Neni 7 zbaton rekomandimet e pazbatuara mbi sistemin zgjedhor.

Hartuar nga: Grupi Parlamentar Nismëtar — Paketa Kushtetuese Shqipëria e Re

Tiranë, Qershor 2026 | Konfidenciale — Për Qarkullim Parlamentar

Burimet: flamingorevolution.org; BiEPAG; BirdLife International; Consilium EU; Europarl A10-0106/2025; OSCE/ODIHR Albania 2025; Komisioni i Venecias (CDL-AD(2018)026; CDL-AD(2020)010; CDL-AD(2024)040); AI Act 2024/1689; Direktiva 2024/2831; Direktiva EU

2024/1799; SWD(2024)828; GJEDNJ Manushaqe Puto 2012; GJEDNJ Glass 2004; GJEDNJ Kudrevičius 2015; UNICEF Albania 2026; Eurostat Gov_10a_exp 2023; IMF Artikulli IV Albania 2024; INSTAT Census 2023; Banka e Shqipërisë CCyB 2024; PE Rez. 2023/C 280/01; Council Recommendation 2021/1004; Rregullore 1305/2013.